İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:18 Sayı:35 Bahar 2019/1 s.547-556

FİNANS

İŞLETME BİRLEŞMELERİNDE NEGATİF ŞEREFİYENİN ÖLÇÜLMESİ*

Geliş Tarihi:18.07.2018 Kabul Tarihi:08.08.2018

Yasin ŞEN[1]
ORCHID ID: 0000-0002-4569-3301
Gencay KARAKAYA[2]
ORCHID ID: 0000-0002-2662-6031

ÖZ

İşletmelerin rekabet ve büyüme stratejilerini gerçekleştirmek için başvurduğu bir yöntem olan işletme birleşmeleri farklı açılardan muhasebe biliminin ilgi alanına girmektedir. İşletme birleşmeleri sırasında ortaya çıkan negatif şerefiye kavramı da bunlardan biridir. Satın alma veya birleşme sonucunda ortaya çıkan şerefiye işletme bilançolarında gördüğümüz diğer kıymetlerden farklı özellikler taşımaktadır. Ölçme, muhasebeleştirme ve değerleme açısından ortaya çıkan bu farklılıklar şerefiyenin oluşmasıyla da ilgilidir. Kimi zaman pazarlıklı satın alma işlemleri sonucunda negatif şerefiye ortaya çıkabilir Negatif şerefiye ile birlikte oluşan kazanç gelir tablosunda raporlanır. Negatif şerefiye edinilen işletmenin normalin altında bir kazanma gücüne sahip olması, değerleme farkları veya işletmenin geleceği ile ilgili beklentilerden kaynaklanabilir. Bu çalışmada öncelikle şerefiye ve negatif şerefiye kavramları ele alınarak ölçme konusu bir örnekle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Şerefiye, Negatif Şerefiye, İşletme Birleşmeleri

FINANCE

MEASUREMENT OF NEGATIVE GOODWILL IN BUSINESS COMBINATIONS

ABSTRACT
Business combination which is a method that businesses use to realize their competitive and growth strategies, are of interest to different aspects of accounting. The negative goodwill concept that emerges during business combinations is one of them. Goodwill arising from the purshasing or merger of another company has different characteristics than the other values in the balance sheets. These differences are also related to the formation of goodwill in terms of the measurement, accounting, and valuation. Negative goodwill might happen in the bargain purchases. Income earned with negative goodwill is reported in the income statement. Negative goodwill may arise from the assumption that the acquirer has an earning power below normal, valuation differences or the future of the business. In this study, the concepts of goodwill and negative goodwill will be examined and then the measurement of goodwill will be analyzed with an example.

Keywords: Goodwill, Negative Goodwill, Business Combinations

* Bu makale " İşletme Birleşmelerinde Şerefiye'nin Ölçülmesi" isimli Yüksek Lisans tezden üretilmiştir.

[1] Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, senyasin@gmail.com

[2] Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, gkarakaya@ticaret.edu.tr

1.GİRİŞ

Dünyada gelişen yeni ekonomi düzeni, işletmeler için çeşitli fırsatları da beraberinde getirmektedir. Bu fırsatlardan en önemlisi ulusal ve uluslararası işletme birleşmeleri yoluyla dünya çapında işletme olma imkânıdır. İşletmelerin bir başka işletme ile birleşme kararı almasının ise birçok gerekçesi olabilir. Verimlilik, ölçek ekonomisinden faydalanma, vergi avantajı elde etme ve birleşmeden doğan sinerji ile şirket değerini artırmak gibi seçenekler bunlardan bazıları olarak sayılabilir.

İşletme değerinin tespiti ise karmaşık bir konudur. Teknik bilgi ve zekâyı ön plana çıkaran çalışma ve örgütlenme biçimi dikkate alındığında işletmelerin değerinin tespit edilmesinde maddi varlıklardan ziyade maddi olmayan varlıkların değeri öne çıkmaktadır. Bir işletmenin sahip olabileceği en önemli gayri maddi kıymetlerden biri "şerefiye"dir. (Yıldız, 2013: 35)

Kimi zaman işletme birleşme ve satın almaları pazarlık ortamında gerçekleşir. Böyle durumlarda pazarlıklı satın almadan doğan kazanç aynı zamanda negatif şerefiye olarak adlandırılır ve ölçülür. Ortaya çıkan kazanç muhasebeleştirilir (TFRS 3: 8).

2. İŞLETME BİRLEŞMELERİ KAVRAMI

İşletme birleşmesi iki veya daha fazla işletmenin varlıklarını ve borçlarını birleştirerek tek bir işletme halinde faaliyetlerini devam ettirmeleridir. Bu birleşme işlemi satın alma veya devralma şeklinde gerçekleşebilir. (Bayram, 2017: 6) Şirket birleşmesi işlemi sonucunda, birleşmeye konu olan (iktisap edilen) şirket tüzel kişiliğini değiştirmek/kaybetmek suretiyle, başka bir şirketin (iktisap eden) yönetimine dâhil olmaktadır.

Maliyetleri düşürmek, tedarik sürecini garanti altına almak ya da ürettiği ürüne kesin bir pazar oluşturmak isteyen şirketler, dikey birleşme ve devralma kararları ile bu amaçlarına ulaşabilmektedirler. Mamul/yarı mamul üreten tedarikçisi veya perakende müşterisi ile birleşen şirketler, dikey yayılmacı politikalar ile değer yaratma amacını gerçekleştirebilmektedirler (Gönüllü, 2017: 234).

Birleşmelerin kaynak kullanımında verimlilik sağladığı gerçeği göz önüne alındığında, Türkiye gibi kaynağı sınırlı ülkeler açısından birleşmelerin finansal önemi daha iyi anlaşılabilir (Yörük ve Ban, 2006: 90).

Türkiye Finansal Raporlama Standartları 3 İşletme Birleşmelerini düzenlemektedir. Bu standardın amacı birleşmeyi raporlayan işletmenin etkilerine ilişkin sağladığı bilginin ihtiyaca uygunluğu, güvenirliği ve karşılaştırılabilirliğini artırmaktır. Edinilen işletmenin varlıkların, borçlarını ve azınlık paylarını, işletme birleşmesinde edinilen şerefiyeyi veya negatif şerefiye sonucunda ortaya çıkacak kazancı, finansal tablo kullanıcılarının işletme birleşmesinin niteliği ve etkisini değerlendirebilmeleri

için hangi bilgileri açıklayacağını nasıl belirlediğini finansal tablolarda nasıl muhasebeleştireceği ve ölçeceğini gösterir (TFRS 3: 3).

3. ŞEREFİYE KAVRAMI

Şerefiye kavramı muhasebe literatüründe "goodwiill" kelimesinin karşılığı olarak yer bulmaktadır. Şerefiye/Goodwill; bir işletmenin değerlemesinde yansıtılan ticari itibar, müşteri bağlantıları ve benzeri maddi olmayan varlıklardır.

Türkiye Finansal Raporlama Standartları 3 Şerefiyeyi şu şekilde tanımlamaktadır " Tek olarak tanımlanamayan ve ayrı olarak kaydedilemeyen bir işletme birleşmesinde edinilmiş diğer varlıklardan kaynaklanan gelecekteki ekonomik faydadır" (TFRS 3: 16). Şerefiye kavramı genel tanımından farklı olarak, sadece varlıkların satın alınmasında oluşan bir değer farkı olarak ifade edilmektedir (Mısırlıoğlu, 2001: 8).

İşletmenin gelecekte elde edeceği kazanç yönünde oluşan beklentiler, itibar, geniş müşteri kitlesi ve iyi ilişkiler şerefiye olarak ifade edilir. İşletmelerde iki türlü şerefiye meydana gelmektedir. Satın alma işleminden kaynaklanan şerefiye ve işletme içinde meydana gelen şerefiye. İşletme içinde ortaya çıkan şerefiye iş yapma biçimi, etkin yönetim ve müşteri ilişkilerinden kaynaklanmaktadır.

İşletmenin defter değeri ile gerçeğe uygun değerini aşan kısmı ise satın alma sonucunda ortaya çıkan şerefiyedir. Şerefiyenin ortaya çıkması ve varlıkların değerlemesi, ortakların paylarını devrettiğinde ortaklık hesabında belirlenebilmektedir (Pizzey, 2001: 131, Akt: Akgün, 2009: 19).

Özetle şerefiye; ticari hayatın içinde diğer aktörlerle iyi ilişkiler, müşterilerin bağlılığı, yatırımlardan beklenenin üzerinde kazanç elde etmesi ve gelecekte elde edilecek karların bugünkü değeridir. İşletmenin üstün kazanç elde etmesi sahip olduğu şerefiyenin değerinin artmasını sağlar. İşletmenin şerefiye değerini etkileyen faktörler işletmenin faaliyet alanı, faaliyet yeri, yönetimi ve piyasa durumudur (Bahadır, 2014: 3).

4. PAZARLIKLI SATIN ALMA SONUCUNDA OLUŞAN NEGATİF ŞEREFİYENİN ÖLÇÜLMESİ

Değişim tarihinde, iktisap edilen tanımlanabilir varlık ve borçların makul değerinde iktisap edenin payının iktisap maliyetini aşan kısmı negatif şerefiye olarak mali tablolara alınır (Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartlar Hakkında Tebliği Md. 318; TFRS 3). Negatif şerefiye, işletmenin varlıklarından bir indirim kalemi olarak bilançoda şerefiyenin yer aldığı kalem içinde gösterilir. İşletme birleşmelerinden oluşan negatif şerefiye TDHP' nda duran varlıklar hesap sınıfında 267 Diğer Maddi Duran Varlıklar Hesabında ters karakterli alt hesap düzeyinde iktisap edilen işletme esasında izlenir. (Erdoğan, 2005: 52).

Negatif şerefiye gelecekteki zararlar ve giderlerle ilgili olmadığında ve güvenilir bir şekilde hesaplanabildiğinde bir kazanç olarak kabul edilerek iktisap edilen amortismana tabi varlıkların bünyesinde yer alan gelecekteki ekonomik faydalar tükendiğinde gelir olarak mali tablolara alınır ve vergisi ödenir (Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartlar Hakkında Tebliği Md. 318).

Negatif şerefiye, iktisap tarihinde güvenli bir şekilde hesaplanabilen gelecekteki zararlar ve giderlerle ilgili değilse, aşağıda belirtilen şartlar dikkate alınarak gelir tablosuna gelir olarak alınır (Erdoğan: 52);

- Negatif şerefiyenin, iktisap edilen tanımlanabilir parasal olmayan varlıkların makul değerlerini aşmayan miktarı, iktisap edilen tanımlanabilir amorti veya itfa edilebilir varlıkların kalan ortalama faydalı ömürleri dikkate alınarak, sistematik bir şekilde gelir olarak mali tablolara alınır,
- Negatif şerefiyenin, iktisap edilen tanımlanabilir parasal olmayan varlıkların makul değerlerini aşan tutarı, derhal gelir olarak mali tablolara alınır.

Bazen bir işletme birleşmesi pazarlıklı satın alımla gerçekleşebilir. Satın almada transfer edilen tutar ve azınlık payı tutarı elde edilecek net tanımlanabilir varlıkların gerçeğe uygun değerinden daha az olmaktadır. Böyle bir durumda negatif şerefiye doğar (Şen, Üçoğlu, Terzi, 2015: 50).

Edinen işletme pazarlıklı bir satın alım yapar. Varlıkların ve üstlenilen tanımlanabilir borçlar, transfer edilmiş bedel, azınlık payı tutarı ve işletmenin daha önceden elde tuttuğu öz kaynak payından büyük olabilir. Bu tür birleşmeler pazarlıklı satın alımlar olarak değerlendirilir.

Pazarlıklı bir satın alım satıcının baskı altında davrandığı zorla satış şeklindeki bir işletme birleşmesinde de görülebilir. Pazarlıklı bir satın alımda kazancı muhasebeleştirmeden önce edinen işletme edindiği varlıkları ve üstlenilen borçları doğru bir şekilde yeniden değerlendirir. İşletme birleşme sonrasında TFRS hükümleri gereği muhasebeleştirmesi gereken aşağıdaki tutarların tümünü ölçmede kullanılan işlemleri gözden geçirir.

Söz konusu tutarlar şu şekildedir;

- Edinilen tanımlanabilir varlıklar ve üstlenilen tanımlanabilir borçlar;
- Varsa, edinilen işletmedeki kontrol gücü olmayan paylar *(azınlık payları*);
- Aşamalı olarak gerçekleşen bir işletme birleşmesinde, edinen işletmenin daha önceden elde bulundurduğu edinilen işletmedeki öz kaynak payı;
- Transfer edilen bedel

Gözden geçirmenin amacı, ölçümlerin birleşme tarihi itibariyle mevcut tüm bilgileri uygun bir şekilde yansıttığından emin olmaktır. Bir işletme birleşmesinde transfer edilen bedel gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir. Bu bedel; edinen işletme tarafından transfer edilen varlıkların birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerlerinin, edinen işletme tarafından edinilen işletmenin önceki sahiplerine karşı üstlenilen borçların ve edinen işletme tarafından çıkarılan öz kaynak paylarının toplamı olarak hesaplanacaktır.

Ancak bazen transfer edilen varlık veya borçlar işletme birleşmesinden sonra birleşmiş işletmede kalmaktadır. Edinen işletme birleşme öncesinde ve sonrasında kontrolünde bulunan bu varlık veya borçları birleşme tarihinden hemen önceki defter değerleri ile ölçer ve kar veya zararda muhasebeleştirir. (TFRS 3: 8-9)

UFRS 3'te "negatif şerefiye" terimi artık kullanılmamaktadır. Buna rağmen negatif şerefiye ortaya çıktığında, elde edilen kalemler yeniden değerlendirilmeli ve herhangi bir fark varsa, söz konusu fark; kar ya da zarar olarak kayda alınmalıdır (Aktaran: Brutting, Milena 2011: 24; IFRS, 3).

5. ŞEREFİYENİN ÖLÇÜLMESİNDE YÖNTEMLER

TFRS 3, kontrol gücü olmayan payların tek şirket teorisine uygun olarak ölçmektedir. Kontrol gücü olmayan payların hesaplanmasında iki yöntem kullanılır. 1. yöntemde transfer edilen satın alma bedelinin gerçeğe uygun değeri tahmin edilmektedir. 2. Yöntemde ise kontrol gücü olmayan payların gerçeğe uygun değeri net tanımlanabilir varlıklara orantılı olarak ölçülmektedir. Seçilen yöntem şerefiyenin ölçülmesini de etkilemektedir.

1. yöntem ile hem bağlı ortaklıktaki kontrol gücü olmayan paylar hem de ana ortaklığın kontrol gücü olan payları için hesaplanır. Bu şekilde şerefiyenin ölçümü tam şerefiye yöntemi ile belirlenmiş olur.

2. yöntem ile transfer edilen bedel ile edinen işletmenin edindiği net tanımlanabilir varlıklardaki payı arasındaki fark olarak hesaplanır. Bu şekilde şerefiyenin ölçümü kısmi şerefiye yöntemi ile belirlenmiş olur.

İşletmenin tamamının satın alındığı durumlarda kontrol gücü olmayan payların ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi söz konusu olmadığı için tam şerefiye ve kısmı şerefiye yöntemleri uygulanmaz.(Bahadır: 152,153)

6. NEGATİF ŞEREFİYENİN ÖLÇÜLMESİ

Z İşletmesi, 120.000 TL ödeyerek X İşletmesinin hisse senetlerinin %70'ini satın almıştır. Satın alma tarihinde X İşletmesinin tanımlanabilir maddi varlıklarının defter

değeri 210.000 TL maddi olmayan varlıklarının defter değeri 70.000 TL ve borçların defter değeri 150.000 TL 'dir.

Ayrıca, bağımsız değerleme uzmanı X İşletmesinin tanımlanabilir maddi varlıklarının gerçeğe uygun değerini 250.000 TL tanımlanabilir maddi olmayan varlıklarının gerçeğe uygun değerini 80.000 TL ve tanımlanabilir borçlarının gerçeğe uygun değerini 150.000 TL olarak ölçmüştür. Z İşletmesi aşağıdaki muhasebe kaydını yaparak X İşletmesindeki yatırımını kendi bireysel finansal tablolarına yansıtır;

	Borç	Alacak
Bağlı Ortaklıklar	120.000	
Bankalar		120.000

1. Yöntem Tam Şerefiye Yöntemi –Gerçeğe Uygun Değer Yöntemi

Kontrol gücü olmayan paylar = %30 x X İşletmesinin gerçeğe uygun değeri

Kontrol gücü olmayan paylar = %30 x (120.000 x 100/70)

Kontrol gücü olmayan paylar = 51.428 TL

Transfer edilen bedelin gerçeğe uygun değeri	120.000
Kontrol gücü olmayan paylar (+)	51.428
Toplam	171.428
Tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değeri (-)	(180.000)

Maddi varlıklar	250.000
Maddi Olmayan Varlıklar (+)	80.000

Borçlar (-)	150.000
Net Varlıklar	180.000
Pazarlıklı Satın Almada Ortaya Çıkan Kazanç	8.57

Z İşletmesi tam şerefiye yöntemini seçerse, pazarlıklı satın alma sonucunda ortaya çıkan 8.571 TL tutarındaki kazancı birleşme tarihinde gelir olarak kaydetmelidir. Z İşletmesi konsolide çalışma kağıtlarında aşağıdaki muhasebe kayıtlarını yapacaktır.

	Borç	Alacak
Sermaye X İşletmesi	120.000	
Bağlı Ortaklıklar Z İşletmesi		120.000

	Borç	Alacak
Sermaye X İşletmesi	30.000	
Maddi Varlıklar X İşletmesi	10.000	
Maddi Olmayan Varlıklar X İşletmesi	20.000	
Kontrol Gücü Olmayan Paylar		51.428
Pazarlıklı Satın Alma Kazancı		8.572

2. Yöntem Kısmi Şerefiye Yöntemi – Orantılı Pay Yöntemi

Kontrol gücü olmayan paylar = %30 x X İşletmesinin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri

Kontrol gücü olmayan paylar = %30x 180.000

Kontrol gücü olmayan paylar = 54.000.000

Transfer edilen bedelin gerçeğe uygun değeri		120.000
Kontrol gücü olmayan paylar (+)		54.000
Toplam		174.000
Tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değeri (-)		(180.000)
Maddi varlıklar	250.000	
Maddi Olmayan Varlıklar (+)	80.000	
Borçlar (-)	150.000	
Net varlıklar	180.000	
Pazarlıklı Satın Alma Sonucunda Ortaya Çıkan Kazanç		6.000

Z İşletmesi kısmi şerefiye yöntemini seçerse pazarlıklı satın alma sonucunda ortaya çıkan 6.000 TL tutarındaki kazancın birleşme tarihinde gelir olarak kaydedilmelidir. Z İşletmesi konsolide çalışma kağıtlarında aşağıdaki muhasebe kayıtlarını yapacaktır. (Bahadır,2014: 163-165)

	Borç	Alacak
Sermaye X İşletmesi	120.000.000	
Bağlı Ortaklıklar İşletmesi		120.000.000

	Borç	Alacak
Sermaye X İşletmesi	30.000.000	
Maddi Varlıklar X İşletmesi	10.000.000	
Maddi Olmayan Varlıklar X İşletmesi	20.000.000	
Kontrol Gücü Olmayan Paylar		54.000.000
Pazarlıklı Satın Alma Kazancı		6.000.000

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

İşletme birleşmelerinde ortaya çıkan şerefiyenin ölçülmesi finansal tabloların gerçeğe uygunluğu açısından önem arz etmektedir. Şerefiye işletmenin iş yapma biçimi yanı sıra müşterileriyle ve tedarikçileriyle olan iyi ilişkilerinin bir sonucudur. Gelecekte beklenen kazançlar için ödenen bugünkü değer olarak ifade edilir. Birleşme sürecindeki işletmelerin defter değeri ile gerçeğe uygun değerini aşan kısmı şerefiye olarak ölçülmektedir.

Kimi zaman pazarlıklı satın alımlarda gerçeğe uygun değerinin altında varlıklara sahip olunması söz konusu olabilir. Böyle durumlarda negatif şerefiye ortaya çıkar ve kazanç olarak muhasebeleştirilir. Şerefiyenin ölçülmesinde işletmenin tamamının satın alınması ile azınlık hissesi kalacak şekilde satın alınması arasında farklılık bulunmaktadır. İşletme Birleşmeleri standardına göre edinen işletme azınlık hissesi kalacak şekilde gerçekleşen satın almalarda tam şerefiye veya kısmı şerefiye yöntemlerinden birini seçebilir.

KAYNAKÇA

AKGÜN, *A. İ. (2009). Türkiye'de Finansal Raporlama Standartları Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğü ve Şerefiyenin İncelenmesi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (18), 1-34.*

BAHADIR, O. (2014). *Raporlama Standartları Kapsamında Şerefiye.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

BAYRAM, S. (2017). *Uygulama Örnekleriyle Bölünme Birleşme ve Tasfiye İşlemleri.* İstanbul: Hesap Uzmanları Derneği

BRUTTİNG, M. (2011). *Goodwill İmpairment: Causes And İmpact, Yayınlanmamış Doktora Tezi,* City University London

ERDOĞAN, M. *İşletme Birleşmelerinde Şerefiye. Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi*, 2005, 47.

EUGENE E. Comiskey, JONATHAN E. Clarke, and Charles W. Mulford (*2010*) Is *Negative Goodwill Valued by Investors?*. *Accounting Horizons:* September 2010, Vol. 24, No. 3, pp. 333-353.

GÖNÜLLÜ, Ozan. "*Birleşme Ve Devralma İşlemlerinin Yarattığı Paydaş Değeri Üzerinde Etkili Olan Faktörler: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama.*" Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi14, no. 1 (2018): 233-256.

MISIRLIOĞLU, İsmail Ufuk, (2001), *Şerefiye*, İstanbul: Yaylım Yayıncılık

SERMAYE PİYASASINDA MUHASEBE STANDARTLAR HAKKINDA TEBLİĞ (Seri : XI, No:25) 12. Kısım, "İşletme Birleşmeleri"

ŞEN, İ. K., ÜÇOĞLU, D., & TERZİ, S. (2015). *Uluslararası / Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Konsolide Finansal Raporlama.* Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım

TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI 3 *İşletme Birleşmeleri*

YILDIZ, F. O. (2013, Ekim). *Şerefiye Kavramı Muhasebesi ve Değer Düşüklüğü Uygulaması*. *Vergi Dünyası*(386), 34

YÖRÜK, N., & BAN, Ü. (2006). *Şirket Birleşmelerinin Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisi: İMKB'de İşlem Gören Gıda Sektörü Şirketlerinde Birleşme Etkisinin Analizi.* Muhasebe ve Finansman Dergisi, (30), 88-101.